

Na západní frontě klid

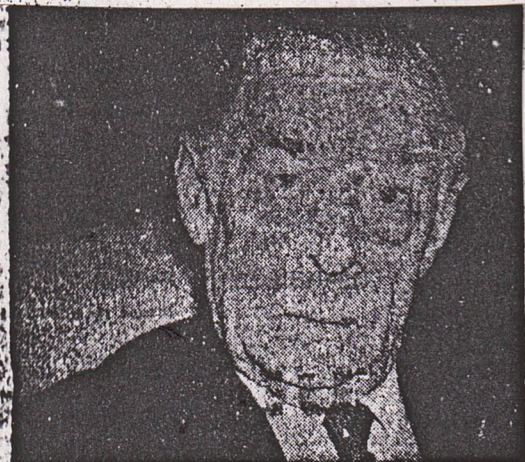
NEJEN snád nadsázkou, nazveme-li Remarqueův román „NA ZÁPADNÍ FRONTĚ KLIID“ za nejčtenější válečný, nebo lépe řečeno protiválečný román světové literatury. Je zajímavé, že přesto zůstal autor a jeho životní i lidské osudy většinou štenafým neznámý. Proto jsem po písemném dotazu, zda by mi přijal na krátký rozhovor, šel s napsáním na odpověď. Přijala téměř obratem pošty ve formě pohlednice s benátským výem — spisovatelova vtipná narážka na moje jméno — a s pozváním, abych ho navštívil v jeho vile na čtyřcarakém pobřeží jezera Maggiore v bezprostřední blízkosti italských hranic.

Z překrásného Locarna je tam dvacet minut autobusové jízdy. Pak řidič upozorňuje na mou žádost: „Porto Ronco, signori! Je to malá obec a v ní malý, kouzelný domeček na samém okraji jezerního pobřeží. U zahradních vrátek není návštěvnická, ale každý vesnicán ví, že tu bydlí Erich Maria Remarque, známý spisovatel, na něhož se každou chvíli zeptá nějaký cizinec. Otevírá mi stará služebná, Němka, která doprovází svého chlebodáře už plných 40 let. „Ano, pán už vás čeká, jen pojďte dál,“ povídá a vede mě na velkou terasu nad azurovou hladinou s výhledem na nedaleký malebný ostrůvek a na horské velikány v pozadí.

Ruku mi podává mladě vyhlížející, podle mého odhadu pětapadesátník se zajímavě našedivělými vlasy ve sportovním oblečení. Nemohu ani uvěřit tvrzení, že přestouhl nedávno jedenasedmdesátka a přestál právě svůj čtyřty infarkt. Na prosbu o recept říká s úsměvem: „Celý život nesportovat, a jinak jsem žil jako ostatní.“ Ukazuje mi s pýchou řadu exotických stromů z Japonska a jiných vyzdělených kopčín, malý pomerančovník a zahradní plody obyspanou rostlinu.

Řek vstupuje do velké pracovny se starým slohovým nábytkem a pianem. Usedáme u pravého anglického krbu, z něhož sálá teplo a jehož praskající a vonící polena připomínají útulné večery v zastřešených horských chatách. „A můžeme začít,“ říká pan Remarque a odkáží.

Třeba od vašeho příchodu do těchto krásných míst. To už je dávno, pravděvo, Nechtěl jsem žít s Hitlerem v jedné zemi, a tak jsem...“

pokládáním příchodem k moci, v roce 1931 opustil svou vlast. O dva roky později jsem byl zbaven německého občanství a v roce 1935 za mnou zase pro změnu přišel z Hitlerova příkazu, abych se vrátil. Byl jsem tehdy totiž jediný známý německý spisovatel, který nebyl žid a neměl ani židovskou manželku. A potřeboval jsem z propagačních důvodů. Odmítl jsem samozřejmě nepříjemně vysoké postavení a koupil si raději tuto vilku na pobřeží jezera Maggiore, kde jsem se ovšem nesměl příliš pohybovat, protože jsem neměl platný pas. Československo mi sice ústy svého tehdejšího ministra zahraničí dr. Beneše nabídlo občanství, ale byl jsem příliš zahloubán do práce a ze svého domku jsem se nehnu. Později mi totiž počtu nabídl otec obou zavražděných Kennedyů, který byl vyslancem USA a jelikož už jsem potřeboval cestovní doklad, stal jsem se skutečně americkým občanem.

A tomu vděčíte i za svou manželku, kterou není — pokud vím — nikdo jiný než známá hollywoodská herečka Paulette Goddardová. Mimořádně nestýká se jí po třilnu?

Na první část otázky mohu odpovědět ano, na druhou ne. Mluvíme spolu anglicky, což není příliš šťastné, protože spisovatel nemá podle mého názoru mluvit mnoha cizími jazyky, aby se mu nepokazil jeho vlastní. Ale já s ním spolu už asi 14 let, přesně to ani nevím, a dosud je toto manželství v pořádku.

Když už mluvíme o soukromých záležitostech: slyšel jsem, že je vaše původní jméno Kramer a že jste si je pozdě přezvali, po francouzštině a používáte je jako pse-

ZÁPADNÍ FRONTĚ KLIID. Paal jsem i pouhé čtyři měsíce!

Kdy to bylo a čemu přiznáváte její tak mimoděný úspěch?

Paal jsem i deset let po skončení první světové války, kterou jsem prožil na frontě jako mladý, osamělý chlapec. Deset let trvalo, než jsem vstřebal všechny zážitky. Deset let, ve kterých se neustále mluvílo o válce. Pak jsem usel a napsal knihu. A její úspěch? Snad hrál určitou roli tehdy neobvyklý naturalismus a vulgarita. Sám nevím. Snad proto, že vypráví o generaci, která byla zničena válkou, i když unikla granátům. Lidé nevěděli co se životem. Měli radost, že přežili, ale byli nespokojeni, že se svět neměnil. V lidech hárala nespokojenost. Misto aby začal žít, přemýšlel o smrti.

Čtěl jste svou knihu poškázat na přispěly válek, varovat před jejich opakováním?

„Jistě. Ovšem nepovažuji ji za válečnou, nýbrž za poválečnou knihu. Nechtěl jsem válku komentovat, sám děj měl vyjádřit, co jsem chtěl říci. Píši všechny své knihy v jevištní technice: je to síle scén a dialoge bez zdoluhavých popisů. Snažím se psát hutně, spojovací texty většinou seškrtnu. Píši hodně v první osobě, čímž se vyhýbám nutnosti komentovat jako autor.“

Je to ovšem asi méně smazší technika.

„Však také — jak už jsem řekl — nepíši ležba. O tom svědčí kromě jiného i poměrně malý počet mých knih — celkem asi deset. Okol spisovatele, jehož první dílo mělo úspěch, je mnohem těžší než práce spisovatele, na němž mohou kritici pozorovat a komentovat pokrok, vzestupný vývoj. Ostatní spisovatelé mu také závidí příliš rychlou popularitu. Proto mezi mými přáteli sotva najdete literata.“

Jakých nákladů dosáhly vaše knihy, do jakých jazyků byly přeloženy a na čem pracujete nyní?

„Na mnoho otázek málo odpovědí: „NA ZÁPADNÍ FRONTĚ KLIID měla jen v německém báhém několik má měsíců přes milion výtisků a stále se ještě dotiskuje. V Americe je vydáváno ještě 40—50 000 výtisků ročně. Ostatní náklady nemám, do kterých jazyků byly přeloženy nevím — ale vím, že mezi nimi byla eskymáčtina, řeč Zulukafrů, alepecké písmo a jina exotika. Na čem právě pracuji vám neprozradím, protože na rozdíl od Goetha, který rozesílal svým přátelům rukopis k okomentování, jsem pověrčivý. Říkám vždy, že předčasným

Rozhovor s autorem největšího protiválečného bestselleru

vyrazením bere autor své duši tajnou životní půdu. Emil Ludwig, který býval u Lago di Maggiore mým sousedem, sbíral své knihy a...“

Opět v pověrčivosti — ne. A dodnes je nevinným...“

Měl jste okamžitě s knižním obchodem...“

„Naopak. Na západní frontě klid mi nakladatelství Fischer odmítlo se slovy: to by nikdo nečetl! Teprve druhý nakladatel knihu přijal a vydal. Totéž bylo s BRANOU VÍTEZSTVÍ. Opět jej první nakladatel, kterému jsem tuto knihu nabídl, odmítl. Tentokrát slovy: Lidé nechtějí číst stále stejnou tematiku. A do třetice se to opakovalo s knihou ČAS ŽÍT — ČAS UMÍRAT. Přesto, že už jsem byl známý a moje knihy patřily k bestsellerům! Ale já je chápal: bylo by jen logické, kdyby lidé témata mých knih, která jsou tatáž — válka, emigrace, koncentrační tábory — odmítali.“

Proč se k nim tedy stále vracíte?

„Rekl jsem, že bych je chápal, ale přesto mám ps to, že je nutno tyto hrůzy lidem stále připomínat. Zeměna dorůstající mládeži, která už všechno má je vyprávět.“

I když jsem v mládí nepatřil k nadšeným čtenářům Karla Mays, přece jen jsem tohoto spisovatele obdivoval pro jeho schopnost vystihnout prostředí kraje, v němž sám nikdy nebyl. Vím, který jste nikdy nebyl v koncentračním táboře, se dříve něco podobného.

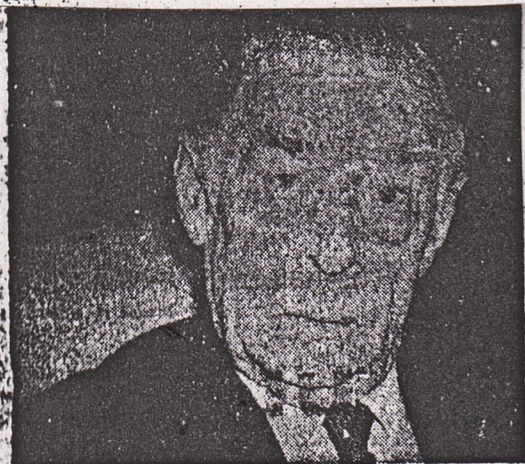
„O koncentracích existuje tolik literatury a o jejich hrůzách mi vyprávělo tolik očitéch svědků, že bych nebyl spisovatelem, kdybych o tom neuměl napsat. Ne snažím se ovšem zachycovat prostředí táborů reportážně, nýbrž ukazuji boj člověka o uchování života i v nelidských podmínkách. O totéž mi jde v mých válečných knihách. Ještěže se zpracovává sebeotřepnější téma uměleckou a lidsky silnou formou, může zajímat. Vezměte například mého koncentračníka. Ztratil jméno, zůstal jen číslem 509. Je to jeho záchrana, protože musel zapomenout. Vzpomínka je smrtelnější než smrt. Se svým životem už dávno skoncoval, když nadcházel okamžik, kdy si máj pro něho přijít a zabít...“

R-A 2. A. 025/1007

su pětadesátin se zajímavě našedivými vlasy ve sportovním oblečení. Nemohu ani uvěřit tvrzení, že přerodil nedávno jedenasedmdesátku a přestal právě svůj život infarkt. Na prosbu o recept říká s úsměvem: "Celý život nesportovat, a jinak jsem žil jako ostatní." Ukazuje mi s pýchou řadu exotických stromů z Japonska a jiných vzdálených kopců, malý pomerančový keř a zahradní plody obsypanou rostlinu.

Fak vstupujeme do velké pracovny se starým slohovým nábytkem a pianem. Usedáme u pravého anglického krbu, z něhož sálá teplo a jehož praskající a vonící poleva připomínají útulné večery v zasněžených horských chatách. "A můžeme začít," říká pan Remarque, kde a odkud?"

Třeba od vašeho příchodu do těchto krásných míst. To už je dávno, pravdě, Nechtěl jsem žít s Hitlerem v jedné zemi, a tak jsem...

pokládáním příchodem k moci, v roce 1931 opustil svou vlast. O dva roky později jsem byl zbaven německého občanství a v roce 1935 za mnou zase pro změnu přišel s Hitlerova příkazu, abych se vrátil. Byl jsem tehdy totiž jediný známý německý spisovatel, který nebyl žid a neměl ani židovskou manželku. A potřeboval mě z propagačních důvodů. Odmítl jsem samozřejmě nepřijatelné vysoké postavení a koupil si raději tuto vilku na pobřeží jezera Maggiore, kde jsem se ovšem nesměl příliš pohybovat, protože jsem neměl platný pas. Československo mi sice ústy svého tehdejšího ministra zahraničí dr. Beneše nabídlo občanství, ale byl jsem příliš zahanbán do práce a ze svého domečku jsem se nehnu. Později mi tutéž počtu nabídl otec obou zavražděných: Kennedyů, který byl vyslancem USA a jelikož už jsem potřeboval cestovní doklad, stal jsem se skutečně americkým občanem.

A tomu vděčíte i za svou manželku, kterou není — jakdu vím — nikdo jiný než známá hollywoodská herečka Paulette Goddardová. Mimochodem, nestýká se jí po filmu?

Na první část otázky mohu odpovědět ano, na druhou ne. Mluvíme spolu anglicky, což není příliš šťastné, protože spisovatel nemá podle mého názoru mluvit mnoha cizími jazyky, aby se mu nepokazil jeho vlastní. Ale jsme spolu už asi 14 let, přesně to ani nevím, a dosud je toto manželství v pořádku.

Když už mluvíme o soukromých záležitostech: slyšel jsem, že je vaše původní jméno Kramer a že jste si je pouze převrátil, po francouzsku a používáte je jako pseudonymu.

Tento výmysl běhá o mně už léta po celém světě a nemohu se dopátrat jeho původu. Nikdy jsem se Kramer nejménoval, ale náhodou mám služebnou toho jména, a když jí sem píše lidé "Frau Kramer", zdá se to jen po tyrvovat onen výmysl. A pokud jde o po francouzština — nějak, moji předkové se skutečně psali s koncovkou -que. Vždyť z dob napoleonských válek žije po celé Evropě mnoho lidí s francouzskými jmény, o čemž mezd jazyky svědčí asi i jméno Lion. A já jsem se ke jménu svých předků vrátil na naléhání jednoho svého nakladatele, který si snad od toho sliboval větší prodejní úspěchy svých mladíků.

Když už jsme a mladí — jak to bylo vlastně s klidem na západní frontě? Byl to přece váš první román a okamžitě bestseller?

Paal jsem už jako někdejší redaktor různé povídky a novely, ale o těch nemluví rád, protože nebyly úspěšné. Já nemám vlastně poměr k žádné dokončené knize. Pracuji na každé z nich tak intenzivně — pracuji na každé často pět- i osmkrát, ale některé kapitoly i pětadvacetkrát a někdy pouze pro úplné malé změny — že už je potom nechci ani vidět. Jedinou knihu, kterou jsem psal téměř hned na čisto, byla NA

je to ovšem asi méně známá technika.

„Však také — jak už jsem řekl — nepiši ležka. O tom svědčí kromě jiného i poměrně malý počet mých knih — celkem asi deset. Úkol spisovatele, jehož první dílo mělo úspěch, je mnohem těžší než práce spisovatele, na němž mohou kritici pozorovat a komentovat pokrok, vzestupný vývoj. Ostatní spisovatelé mu také závidí příliš rychlou popularitu. Proto mezi moji přáteli sotva najdete literáta.“

Jakých nákladů dosáhly vaše knihy, do jaklka jazyků byly přeloženy a na čem pracujete nyní?

„Na mnoho otázek málo odpovědí: „NA ZÁPADNÍ FRONTĚ KLID měla jen v německé během několika měsíců přes milion výtisků a stále se ještě dotiskuje. V Americe je vydáváno ještě 40—50 000 výtisků ročně. Ostatní náklady nemám, do kterých jazyků byly přeloženy neví — ale vím, že mezi nimi byla eskymáctina, Feč Zulukafrů, slepecké písmo a jiné exotika. Na čem právě pracuji vám neprozradím, protože na roždil od Gotha, který rozestlal svým přátelům rukopis k okomentování, jsem pověřivý. Říkám vždy, že předčasným

Rozhovor s autorem největšího protiválečného bestselleru

vyzrazením bere autor své duši tajnou živnou půdu. Emil Ludwig, který býval u Lago di Maggiore mým sousedem, sdělil své knihy... opět v pověrčivosti — ne. A dodnes je nevlastním... Měl jste okamžitě s knižní nakladatelství... Naopak. Na západní frontě klid mi nakladatelství Fischer odmítlo se slovy: to by nikdo nečetl. Teprve druhý nakladatel knihu přijal a vydal. Totéž bylo s BRANOU VÍTEZSTVÍ. Opět jej první nakladatel, kterému jsem tuto knihu nabídl, odmítl. Tentokrát slovy: Lidé nechtějí číst stále stejnou tematiku. A do třetice se to opakovalo s knihou CAS ŽIT — CAS UMIRAT. Přesto, že už jsem byl známý a moje knihy patřily k bestsellerům! Ale já je chápal: bylo by jen logické, kdyby lidé tématy mých knih, které jsou totiž — válka, emigrace, koncentrační tábory — odmítali.“

Proč se k nim tedy stále vracíte?

Rekl jsem, že bych je chápal, ale přesto mám za to, že je nutno tyto hrůzy lidem stále připomínat. Zejména dorůstající mládeži, která už všechno sná jen z vyprávění.

I když jsem v mládí nepatřil k nadšeným čtenářům Karla Mays, přece jen jsem tohoto spisovatele obdivoval pro jeho schopnost vystihnout prostředí kraje, v nichž sám nikdy nebyl. Vám, který jste nikdy nebyl v koncentračním táboře, se dříve něco podobného.

O koncentračních existuje tolik literatury a o jejich hrůzách mi vyprávělo tolik očitéch svědků, že bych nebyl spisovatelem, kdybych o tom neuměl napsat. Neznám se ovšem zachycovat prostředí táborů reportážně, nýbrž ukazuji boj člověka o uchování života i v nelidských podmínkách. O tož mi jde v mých válečných knihách. Jestliže se zpracovává sebeotřepnější téma uměleckou a lidsky silnou koncentrací. Ztratili jméno, zůstal jen číslem 509. Je to jeho záchrana, protože musel zapomenout, vzpomínka je smrtelnější než smrt. Se svým životem už dávno skoncoval, když nadcházeli okamžik, kdy si mají pro něho přijít a zabít ho. Čeká, čeká, a když dlouho nicde nejde, vzplane v něm náhle jiskřička naděje. A tehdy se vzbouří proti svému číslu a poprvé se ptá: jak to 509, vždyť já jsem... a vzpomene si opět na svoje jméno. To přece není stokrát opakovaný záber z koncentračního tábora! Snažím se nemudit čtenáře popisem prostředí, ale zařadit ho neustálým tokem děje. Hlavní postava musí být stále na jevišti, jelikož sama vypráví.

Ještě poslední otázka: kteří jsou vaši nejbližší spisovatelé?

Dostojevský, Tolstoj, Dumas — to jsou pro mě veličání z největších, protože dovedou vyprávět. Dnes najdete málo takových vypravěčů. Ale největší z největších v tomto oboru je pro mě Homer. Mám rád Karla Čapka, Švejka znám místy naspaměť. Soudobé české literáty bohužel neznám, nemám tolik času ke čtení a raději se vracím ke starým, osvědčeným knihám.

Děkují za rozhovor.

Byl první snad po desíti letech. Mám dojem, že už jsem všechno dávno řekl a nerad se opakuji. Ale snad jsme se přece jen dotkli témat, jež čtenáři něco řeknou. Pak byl opodstatněný.

Rozmlouval J. Lion

R-A 2. A. 025/001